

УДК 342.9:004.056.53:327.8(470:477)

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.63>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ЯК МАРКЕР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Солодка О.,
*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Національна академія СБ України
ORCID: 0000-0002-1799-0712*

Солодка О. Забезпечення інформаційного суверенітету як маркер формування національної інформаційної стійкості України.

У статті досліджено взаємозв'язок забезпечення інформаційного суверенітету держави та її інформаційної стійкості.

Інформаційний суверенітет держави відображає її здатність самостійно визначати та реалізовувати політику у сфері інформаційних відносин, формувати національний інформаційний простір, забезпечувати захист інформаційних ресурсів і протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам інформаційного характеру. Національна інформаційна стійкість має комплексний характер і відображає дві взаємопов'язані складові – державну та суспільну. Інформаційна стійкість держави характеризується передусім стійкістю інституцій, їх спроможністю ефективно функціонувати в умовах інформаційного тиску, а також здатністю своєчасно виявляти та нейтралізувати загрози національній безпеці в інформаційній сфері. Натомість інформаційна стійкість суспільства охоплює інші, не менш значущі аспекти, серед яких ключовими є збереження національної ідентичності, розвиток критичного мислення, здатність протидіяти новим викликам і загрозам, належний рівень довіри до державних інституцій, а також активна участь громадян у процесах прийняття рішень і розв'язання суспільно значущих проблем.

Взаємодія зазначених складових формує цілісну модель національної інформаційної стійкості, у межах якої інституційна спроможність держави доповнюється соціальною згуртованістю та інформаційною грамотністю суспільства, що у сукупності забезпечує належний рівень реалізації інформаційного суверенітету держави. Зокрема, забезпечення належного рівня інформаційної стійкості є необхідною передумовою реалізації інформаційного суверенітету, оскільки без здатності протидіяти деструктивним інформаційним впливам, зберігати цілісність інформаційного простору та гарантувати безперервність інформаційних процесів держава втрачає можливість ефективно здійснювати контроль і незалежне регулювання у цій сфері. Водночас інформаційний суверенітет виступає інституційно-правовою основою формування та підтримання інформаційної стійкості, визначаючи її межі, механізми реалізації та інструменти захисту національного інформаційного простору.

Ключові слова: інформаційний суверенітет, національна інформаційна стійкість, інформаційний простір, інформаційна безпека.

Solodka O. Ensuring information sovereignty as a marker of the formation of national information resilience of Ukraine.

The article examines the interrelation between ensuring state information sovereignty and information resilience.

State information sovereignty reflects the capacity of a state to define independently and implement policies in the field of information relations, to shape the national information space, to ensure the protection of information resources, and to counter external and internal information-related threats.

National information resilience has a complex nature and reflects two interrelated components – the state and societal dimensions. State information resilience is primarily characterized by the stability of institutions, their capacity to function effectively under conditions of information pressure, as well as their ability to timely detect and neutralize threats to national security in the information sphere. In contrast, societal information resilience encompasses other equally significant aspects, including the preservation

of national identity, the development of critical thinking, the ability to counter emerging challenges and threats, an adequate level of trust in public institutions, as well as active citizen participation in decision-making processes and in addressing socially significant issues.

The interaction of these components forms a holistic model of national information resilience, within which the institutional capacity of the state is complemented by social cohesion and the informational literacy of society, collectively ensuring an appropriate level of implementation of state information sovereignty. In particular, ensuring a sufficient level of information resilience is a necessary precondition for the realization of information sovereignty, as without the ability to counter destructive information influences, maintain the integrity of the information space, and guarantee the continuity of information processes, the state loses its capacity to effectively exercise control and autonomous regulation in this domain. At the same time, information sovereignty serves as the institutional and legal foundation for the formation and maintenance of information resilience, defining its boundaries, implementation mechanisms, and instruments for protecting the national information space.

Key words: information sovereignty, national information resilience, information space, information security.

Постановка проблеми. Інформаційний простір у сучасних умовах перетворився на одну з ключових сфер забезпечення національної безпеки держави. Глобалізаційні процеси, стрімкий розвиток цифрових технологій та зростання ролі інформації як стратегічного ресурсу зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до суверенітету. У цьому контексті особливої актуальності набувають категорії інформаційного суверенітету та національної інформаційної стійкості, які виступають взаємопов'язаними елементами системи захисту національних інтересів в інформаційній сфері.

Особливої актуальності ці питання набувають в умовах інформаційної агресії – інформаційні операції, маніпуляції суспільною свідомістю, кібератаки та поширення дезінформації стають інструментами впливу на державний суверенітет, політичну стабільність та соціальну згуртованість. У таких умовах забезпечення інформаційного суверенітету неможливе без належного рівня інформаційної стійкості, яка виступає його практичним виміром.

Метою статті є комплексне дослідження сутності інформаційного суверенітету та національної інформаційної стійкості, визначення їх взаємозв'язку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях проблематика інформаційного суверенітету та національної стійкості як об'єкта наукового пізнання набуває особливої актуальності. Окремо ці поняття знайшли відображення у працях таких вітчизняних науковців, як Мельник І. [1], Новоскольцева Л., Меженська О., Бадер А. [2], Місюра А.О., Паливода В.О. [3], Резнікова О.О. [4]. Водночас, незважаючи на наявність значного наукового доробку, питання інформаційного суверенітету та інформаційної стійкості, а також їх співвідношення, залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в прикладному вимірах. Це зумовлює необхідність поглибленого наукового аналізу зазначених категорій, їх концептуального осмислення.

Вклад основного матеріалу. Інформаційний суверенітет держави відображає її здатність самостійно визначати та реалізувати політику у сфері інформаційних відносин, формувати національний інформаційний простір, забезпечувати захист інформаційних ресурсів і протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам інформаційного характеру, що вимагає створення відповідних умов та вкладається у поняття «забезпечення». Великий тлумачний словник сучасної української мови дає визначення дієслова «забезпечувати» («забезпечити»): 1. Постачати щось у достатній кількості, задовольняти кого, будь-що у якихось потребах. 2. Створювати надійні умови для здійснення будь-чого; гарантувати щось. 3. Захищати, охороняти будь-кого, будь-що від небезпеки [5].

Законодавство України містить чимало прикладів використання термінів «забезпечення», «забезпечувати». Як правило, йдеться про сукупність заходів, спрямованих на задоволення певних прав, вимог, процесів, потреб та інтересів учасників суспільних відносин, які слід визначити. У безпекознавчій парадигмі «забезпечення безпеки» передбачає запобігання загрозам. Відтак, така дуальність формує розуміння поняття «забезпечення інформаційного суверенітету держави» через поєднання визначення національних інтересів і протидію загрозам.

Порушення інформаційного суверенітету має місце у випадках, коли іноземна держава або інший зовнішній актор здійснює вплив, що виходить за межі допустимої взаємодії, зокрема шля-

хом маніпулятивного впливу або втручання у внутрішні інформаційні процеси, з метою схвалення держави до ухвалення рішень, які не відповідають національним інтересам. У такому контексті інформаційний суверенітет слід розглядати як складову загального державного суверенітету, що потребує належного нормативно-правового закріплення та ефективних механізмів забезпечення.

Відтак, забезпечення інформаційного суверенітету має передбачати не лише реагування на вже реалізовані загрози, а й формування превентивної системи захисту, здатної своєчасно виявляти та нейтралізувати деструктивні інформаційні впливи, зберігаючи автономність прийняття рішень і цілісність інформаційного простору держави. В цьому аспекті слід говорити про визначення національних інтересів України в інформаційній сфері.

Національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [6]. Важливим є те, що національні інтереси України відображають фундаментальні цінності та споконвічні прагнення Українського народу, його потреби в забезпеченні гідних умов життєдіяльності, а також цивілізовані шляхи їх створення і способи задоволення.

Отже, національні інтереси повинні враховувати поточні суттєві чинники, що впливають на фундаментальні національні інтереси, якими відповідно до Закону є: 1) державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України; сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями [6]. Звідси, в контексті нашого дослідження національним інтересом буде зокрема інформаційний суверенітет, оскільки інформаційні чинники мають суттєвий вплив на розвиток сучасної держави. Відповідно, забезпечення інформаційного суверенітету має передбачати, зокрема: гарантування права на достовірну, повну та своєчасну інформацію, свободу слова та інформаційну діяльність, недопущення втручання у зміст та внутрішню організацію інформаційних процесів, крім випадків, визначених законом; удосконалення інформаційного зв'язку суспільство – держава, розширення участі недержавних інституцій у забезпеченні інформаційної безпеки України; збереження та вдосконалення вітчизняного інформаційного продукту та технологій, формування національної ідентичності України у світовому інформаційному просторі; модернізацію інформаційної інфраструктури; державну підтримку й розвиток ресурсів науково-технічної продукції та інформаційних технологій тощо.

Необхідно визначити окремими положеннями, що національні інтереси держави Україна поширюються на технологічні досягнення, розробки стратегічного значення та на національний віртуальний простір, захист якого теж необхідно визнати національним інтересом.

Як зазначається у наукових джерелах [7], під забезпеченням реалізації національних інтересів слід розуміти: створення організаційних і матеріальних умов для реалізації інтересів; попередження виникнення деструктивних чинників цьому інтересу; виявлення деструктивних чинників, що виникли; відновлення наслідків, завданої шкоди дією деструктивних чинників.

Фактично, ці складові на сьогодні визначені через поняття національної стійкості. У сучасній науковій літературі термін «стійкість» трактується в різних контекстах залежно від предметної області та дослідницької парадигми. Його зміст формується в межах міждисциплінарного підходу, що зумовлює багатогранність, поліаспектність і концептуальну широту цього поняття. Зокрема, у технічних науках стійкість пов'язується зі здатністю систем зберігати стабільний стан під впливом зовнішніх факторів, у соціальних науках – із спроможністю суспільства адаптуватися до змін і кризових явищ, а в безпекових студіях – із можливістю протидіяти загрозам, зберігаючи функціональність ключових інституцій.

Стратегією національної безпеки України [8], стійкість визначено однією з основних засад, на яких ґрунтується зазначена Стратегія, а запровадження національної системи стійкості віднесено до основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки.

Концепція забезпечення національної системи стійкості [9] визначає національну стійкість як здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій з акцентом, що така система стійкості направлена на забезпечення «здатності держави і суспільства своєчасно ідентифікувати загрози, виявляти вразливості та оцінювати ризики національній безпеці, запобігати або мінімізувати їх негативні впливи, ефективно реагувати та швидко і повномасштабно відновлюватися після виникнення загроз або настання надзвичайних та кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними. Тому вона постає як «комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації та визначає, що впроваджувана національна система стійкості має передбачати забезпечення функціонування зокрема таких базових елементів: кібербезпека та суспільна стійкість, зокрема, до інформаційних впливів.

Національна стійкість забезпечується через спроможності – сукупність людських, матеріально-технічних та фінансових ресурсів суб'єктів забезпечення національної стійкості, що визначають їх здатність ефективно протидіяти загрозам, надзвичайним і кризовим ситуаціям, забезпечити відновлення та стале функціонування основних сфер життєдіяльності держави і суспільства [9]. На нашу думку, зважаючи на складові національної безпеки до визначення слід додати інформаційні ресурси, оскільки інформаційна безпека є складовою національної, то відповідно національна стійкість включає і інформаційну стійкість, що безпосередньо впливає на забезпечення інформаційного суверенітету держави.

Стратегія воєнної безпеки України визначає [10], що стійкість у ході всеохоплюючої оборони України досягається здатністю системи управління державою, сил оборони, національної економіки, інфраструктури та суспільства швидко відновлюватися та адаптуватися до змін у безпековому середовищі ... Разом з тим, Стратегія серед загроз визначає посилення боротьби за ресурси та міждержавної конкуренції із застосуванням політико-дипломатичних, економічних, інформаційних, воєнних і гібридних інструментів..., а досягнення та підтримання спроможностей Збройних Сил України та інших складових сил оборони щодо стратегічної мобільності, ведення асиметричних, мережецентричних, багатосферних і непрямих дій, які нівелюватимуть чисельну та технологічну перевагу противника на суші, в повітрі, на морі, в інформаційному просторі та кіберпросторі.

Стратегія зовнішньополітичної діяльності України [11] визначила, що стійкість – здатність держави і суспільства ефективно протидіяти загрозам будь-якого походження і характеру, зокрема кібератакам, дезінформації та іншим загрозам, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлювати рівновагу після криз. Водночас зазначено, що з'являються нові виклики у цифровому просторі, серед яких, зокрема, відсутність чіткого правового регулювання цієї сфери, що призводить до зловживання цифровими даними з метою завдання шкоди як окремим особам, так і державам та міжнародним організаціям. Інформаційну загрозу для України становить використання засобів комунікації для підризу довіри до державних інститутів, поширення дезінформації та ворожої пропаганди, поляризації суспільства, формування негативного сприйняття України у світі. Зростає небезпека використання кіберпростору для завдання шкоди національним інтересам України, включаючи виведення з ладу критично важливих об'єктів інфраструктури.

Стратегія забезпечення державної безпеки [12] визначила серед пріоритетних заходів: гарантування інформаційної безпеки та запровадження національної системи стійкості.

Отже, аналіз положень вищезазначених стратегічних документів свідчить про те, що інформаційна складова є невід'ємним і вкрай важливим елементом сучасної концепції національної стійкості. Водночас, попри її системоутворююче значення, вона не виокремлюється як самостійний вид – національна інформаційна стійкість. Окрім цього, слід акцентувати, що лише два інформаційних аспекти виокремлюються в національній стійкості – це кібербезпека та стійкість до негативних інформаційних впливів. Така практика є близькою європейському дискурсу, проте відповідно до вітчизняного законодавства [12] інформаційна безпека визначається як стан захи-

щеності національних інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері, за якого унеможливлено завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується, негативний інформаційний вплив; витік державної таємниці та службової інформації; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації, у тому числі шляхом проведення іноземними спецслужбами, окремими організаціями, групами, особами спеціальних інформаційних операцій та деструктивних інформаційних впливів, а також забезпечується своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам та національній безпеці України, тобто перелік складових ширший, що повинно бути враховано при формуванні системи національної інформаційної стійкості.

Отже, інформаційна стійкість набуває тісного взаємозв'язку з категорією інформаційного суверенітету держави. Зокрема, забезпечення належного рівня інформаційної стійкості є передумовою реалізації інформаційного суверенітету, оскільки без здатності протидіяти деструктивним інформаційним впливам, зберігати цілісність інформаційного простору та гарантувати безперервність інформаційних процесів держава втрачає можливість ефективно здійснювати контроль і самостійне регулювання у цій сфері. Водночас інформаційний суверенітет виступає інституційно-правовою основою формування та підтримання інформаційної стійкості, визначаючи межі, механізми та інструменти захисту національного інформаційного простору.

Національна інформаційна стійкість відображає дві складових – державну і суспільну. Якщо розглядати інформаційну стійкість держави, то йдеться передусім про стійкість інституцій, їх спроможність ефективно функціонувати в умовах інформаційного тиску, а також про здатність своєчасно виявляти й нейтралізувати загрози національній безпеці в інформаційній сфері. Натомість інформаційна стійкість суспільства охоплює інші, не менш важливі аспекти, серед яких ключовими є збереження національної ідентичності, сформованість критичного мислення, здатність протидіяти новим викликам і загрозам, рівень довіри до державних інституцій, а також активне залучення громадян до процесів прийняття рішень і розв'язання суспільно значущих проблем.

Взаємодія цих двох вимірів – державного та суспільного – формує цілісну модель національної інформаційної стійкості, в якій інституційна спроможність держави доповнюється соціальною згуртованістю та інформаційною зрілістю суспільства. Саме така синергія створює підґрунтя для забезпечення інформаційного суверенітету, оскільки ефективний захист інформаційного простору неможливі без одночасної стійкості як державних механізмів, так і суспільних процесів. Таким чином, інформаційний суверенітет і національна інформаційна стійкість перебувають у відносинах взаємозумовленості та взаємопідсилення, формуючи цілісну систему забезпечення інформаційної безпеки держави.

Висновки. Отже, у контексті забезпечення інформаційного суверенітету України поняття стійкості набуває особливого значення, трансформуючись у категорію інформаційної стійкості. У цьому вимірі вона характеризує здатність держави та суспільства ефективно протистояти деструктивним інформаційним впливам, своєчасно адаптуватися до нових викликів, а також забезпечувати безперервність інформаційних процесів і збереження критично важливих функцій. Національна інформаційна стійкість України – це здатність держави і суспільства ефективно протистояти інформаційним загрозам, адаптуватися до змін інформаційної безпеки, підтримувати її стає функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій в інформаційній сфері. Національна інформаційна стійкість України забезпечується через спроможності – сукупність людських, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів відповідних суб'єктів, що визначають їх здатність ефективно протидіяти загрозам, надзвичайним і кризовим ситуаціям, забезпечити відновлення та стає функціонування інформаційної сфери держави і суспільства. За таких умов саме держава виступає ключовим суб'єктом організації та забезпечення функціонування інформаційної складової національної стійкості, формуючи відповідні інституційні, правові та організаційні механізми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мельник І. Інформаційна стійкість України: вибір трендів масової культури та їх вплив на суспільну свідомість і стратегії державного управління https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/14.pdf.

2. Новоскольцева Л., Меженська О., Бадер А. Когнітивна стійкість як складова оборонного потенціалу: проблема інформаційної вразливості Збройних сил України. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2025. Випуск 59, с. 353–359. 2025.
3. Місюра А.О., Паливода В.О. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 2018. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf?__cf_chl_tk=br8jW_rX6NqopTPI0s2qfquoxd1JFf2ztm3QD.3Zp8k-1662045303-0-gaNycGzNCSU.
4. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. 456 с. URL: https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2022-04/Reznikova_Resilience_UKR.pdf.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад, і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
7. Філософсько-правова парадигма забезпечення національної безпеки: монографія у 2-х частинах. Шмоткін О.В. К. НА СБУ, 2018. Ч. 2. 192 с.
8. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.
9. Концепція забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>.
10. Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента України № 121/2021 від 25.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.
11. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, затверджена Указом Президента України № 448/2021 від 26.08.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.
12. Стратегія забезпечення державної безпеки України, затверджена Указом Президента України № 56/2022 від 16.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Солодка О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0